

Studiestöd

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden främst med hänvisning till pågående beredning, gällande bestämmelser och tidigare ställningstaganden.

Motionerna tar upp frågor bl.a. om fribeloppet, villkoren för studiemedel, lån via Centrala studiestödsnämnden till körkortsutbildning, avskrivning av studieskulder och examenspremie för vissa lärarkategorier.

I betänkandet finns sju reservationer (SD, C, V, KD).

Behandlade förslag

Cirka 50 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2014/15 och 2015/16.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Fribeloppet	7
Frågor om villkoren för studiemedel	9
Lån via Centrala studiestödsnämnden till körkortsutbildning	16
Avskrivning av studieskulder	17
Examenspremie för vissa lärarkategorier	18
Övriga frågor.....	20
Reservationer	24
1. Fribeloppet, punkt 1 (C)	24
2. Studenter och de sociala trygghetssystemen, punkt 3 (KD)	25
3. Den övre åldersgränsen för studiemedel, punkt 4 (C)	25
4. Studiemedel för studenter med utvecklingsstörning, punkt 5 (C).....	26
5. Avskrivning av studieskulder, punkt 7 (SD)	27
6. Avskrivning av studieskulder, punkt 7 (V).....	27
7. Examenspremie för vissa lärarkategorier, punkt 8 (SD).....	28
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	30
Motioner från allmänna motionstiden 2014/15	30
Motioner från allmänna motionstiden 2015/16	32

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Fribeloppet

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:105 av Edward Riedl (M),

2014/15:120 av Jenny Petersson och Maria Plass (båda M),

2014/15:861 av Lars-Axel Nordell (KD),

2014/15:1217 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M),

2014/15:1764 av Jessica Rosencrantz (M),

2014/15:2243 av Tina Ghasemi (M),

2014/15:2275 av Sofia Fölster (M) yrkandena 1 och 2,

2015/16:112 av Edward Riedl (M),

2015/16:132 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M),

2015/16:484 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M),

2015/16:715 av Tina Ghasemi (M),

2015/16:1046 av Jessica Rosencrantz (M),

2015/16:1346 av Sofia Fölster (M) yrkande 2,

2015/16:1915 av Marta Obminska (M),

2015/16:2226 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) och

2015/16:2402 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkande 13.

Reservation 1 (C)

2. Frågor om villkoren för studiemedel

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1035 av Cassandra Sundin och Johan Nissinen (båda SD),

2015/16:1455 av Johan Nissinen (SD),

2015/16:1555 av Hans Rothenberg och Tina Ghasemi (båda M) och

2015/16:1890 av Eva Lindh m.fl. (S).

3. Studenter och de sociala trygghetssystemen

Riksdagen avslår motion

2015/16:2878 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 49.

Reservation 2 (KD)

4. Den övre åldersgränsen för studiemedel

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:393 av Katarina Brännström (M) och

2014/15:2741 av Kerstin Lundgren (C).

Reservation 3 (C)

5. Studiemedel för studenter med utvecklingsstörning

Riksdagen avslår motion

2015/16:1955 av Per Lodenius och Göran Lindell (båda C).

*Reservation 4 (C)***6. Lån via Centrala studiestödsnämnden till körkortsutbildning**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:968 av Jan Ericson (M),

2014/15:1088 av Gunilla Nordgren (M),

2014/15:2268 av Amir Adan (M),

2015/16:245 av Jan Ericson (M),

2015/16:975 av Amir Adan (M),

2015/16:1207 av Sten Bergheden och Lotta Finstorp (båda M) yrkande 3,

2015/16:1699 av Edward Riedl (M),

2015/16:1726 av Gunilla Nordgren (M),

2015/16:2815 av Boriana Åberg (M) och

2015/16:2958 av Jan R Andersson (M).

7. Avskrivning av studieskulder

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1237 av Per Ramhorn m.fl. (SD),

2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 18,

2015/16:377 av Håkan Svenneling m.fl. (V) yrkande 14,

2015/16:1640 av Per Ramhorn m.fl. (SD) och

2015/16:2233 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 19.

Reservation 5 (SD)

Reservation 6 (V)

8. Examenspremie för vissa lärarkategorier

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:23 av Nina Lundström (FP) yrkande 5 och

2014/15:2954 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 7 (SD)

9. Övriga frågor

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:281 av Ola Johansson (C),

2014/15:422 av Robert Hannah m.fl. (FP) yrkande 2 och

2015/16:1372 av Ola Johansson (C).

Stockholm den 11 februari 2016

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Camilla Waltersson Grönvall (M), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Jabar Amin (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvist (SD), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S) och Linda Snecker (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utbildningsutskottet behandlar i detta betänkande 45 yrkanden från allmänna motionstiden 2014/15 och 2015/16. Motionerna tar upp frågor om bl.a. fribeloppet, villkoren för studiemedel, lån via Centrala studiestödsnämnden till körkortsutbildning, avskrivning av studieskulder och examenspremie för vissa lärarkategorier.

En förteckning över de behandlade motionsyrkandena finns i bilagan.

Folkpartiet liberalerna (FP) har under hösten 2015 bytt namn till Liberalerna (L).

Utskottets överväganden

Fribeloppet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om fribeloppet.

Jämför reservation 1 (C).

Motionerna

I motion 2014/15:2275 av Sofia Fölster (M) yrkande 1 efterfrågas en höjning av fribeloppet eftersom det enligt motionären skulle leda till förbättrad privatekonomi och ökade möjligheter att skaffa sig arbetslivserfarenhet.

I kommittémotion 2015/16:2402 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkande 13 begärs att fribeloppet för studiemedlets bidragsdel höjs och att fribeloppet för lånedelen tas bort.

I motionerna 2014/15:105 av Edward Riedl (M), 2014/15:120 av Jenny Petersson och Maria Plass (båda M), 2014/15:1217 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M), 2014/15:1764 av Jessica Rosencrantz (M), 2014/15:861 av Lars-Axel Nordell (KD), 2015/16:112 av Edward Riedl (M), 2015/16:132 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M), 2015/16:484 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M), 2015/16:1046 av Jessica Rosencrantz (M) och 2015/16:1915 av Marta Obminska (M) begärs att möjligheten att avskaffa fribeloppet för studiemedlets låne- och bidragsdel ses över. Flertalet motionärer framhåller som stöd för ett avskaffat fribelopp att det leder till förbättrade möjligheter att skaffa sig arbetslivserfarenhet för studerande och att den studerande själv som individ bör få bestämma om och hur mycket han eller hon vill arbeta. Ett avskaffat fribelopp bör också ses som en del av Alliansens arbetslinje som gör det tydligt att det ska löna sig att arbeta. Vissa motionärer framhåller också att ett avskaffat fribelopp leder till en förbättrad ekonomi för enskilda studerande och minskat svartarbete.

I motionerna 2014/15:2243 av Tina Ghasemi (M), 2015/16:715 av Tina Ghasemi (M) och 2015/16:2226 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) begärs att möjligheten att avskaffa fribeloppet för lånedelen ses över med hänvisning till i huvudsak samma argument som framgått ovan.

I motionerna 2014/15:2275 av Sofia Fölster (M) yrkande 2 och 2015/16:1346 av Sofia Fölster (M) yrkande 2 begärs att arbetsinkomster från sommarmånaderna inte ska ingå i underlaget för beräkningen av fribeloppets storlek. Motionären framhåller att då sommarmånaderna normalt inte berättigar till studiemedel borde inte heller inkomster från denna period ingå i underlaget för beräkning av fribeloppet.

Bakgrund och gällande rätt

Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 10 729 kronor för heltidsstudier 2016. Inte fullt en tredjedel av studiemedlet utgörs av bidrag (när den generella bidragsnivån tillämpas).

Studiemedlen är till viss del behovsprövade, vilket innebär att inkomster som under kalenderhalvåret överstiger ett visst belopp – fribeloppet – minskar studiemedlen. Fribeloppet är den inkomst den studerande får ha utan att studiemedlen minskar. Fribeloppet varierar med hänsyn till det antal veckor och den studietakt som den studerande har studiemedel för under halvåret. Ju fler veckor den studerande har studiemedel under halvåret, desto lägre är fribeloppet och omvänt. Som den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår räknas vad som hänför sig till det halvåret av den studerandes överskott i inkomstlagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslut om slutlig skatt för kalenderåret (3 kap. 16–19, 21 och 22 §§ studiestödslagen [1999:1395], 3 kap. 16 § studiestödsförordningen [2000:655] och 9 kap. Centrala studiestödsnämndens författningssamling, CSNFS 2001:1).

Riksdagen har ställt sig bakom förslag som innebär att fribeloppet vid två tillfällen, den 1 januari 2011 och den 1 januari 2014, höjdes med ca 30 000 kronor per år vid båda tillfällena (prop. 2009/10:1 utg.omr. 15, bet. 2009/10:UbU2, rskr. 2009/10:127 och prop. 2013/14:1 utg.omr. 15, bet. 2013/14:UbU2, rskr. 2013/14:105). Fribeloppet uppgår till ca 171 600 kronor per kalenderår (40 veckor) vid heltidsstudier 2016.

CSN:s uppföljning av den höjning av fribeloppet som gjordes 2011 visar att höjningen gav många studerande en bättre ekonomisk situation genom att betydligt fler fick behålla studiemedlet när de jobbade vid sidan av studierna och färre blev återbetalningsskyldiga i efterhand jämfört med året innan höjningen (CSN, rapport 2014:7).

Utskottet avstyrkte yrkanden om resurser för 2016 avsedda att finansiera ett höjt fribelopp i samband med behandlingen av budgetpropositionen för 2016. Utskottet ansåg mot bakgrund av de senaste årens stora höjningar av fribeloppet att det inte fanns något behov av ytterligare höjningar av fribeloppet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 15, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/16:58).

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan när det gäller frågan om en höjning av fribeloppet konstatera, vilket framgått ovan, att riksdagen vid två tillfällen under senare år ställt sig bakom höjningar av fribeloppet motsvarande ca 30 000 kronor per tillfälle. Fribeloppet uppgår efter höjningarna till ca 171 600 kronor per kalenderår (40 veckor) vid heltidsstudier 2016. CSN:s uppföljning av den höjning av fribeloppet som gjordes 2011 visar bl.a. att höjningen gett de studerande en bättre ekonomisk situation (CSN, rapport 2014:7), vilket utskottet välkomnar.

I samband med behandlingen av budgetpropositionen hösten 2015 avstyrkte utskottet yrkanden om resurser för 2016 avsedda att finansiera ett höjt fribelopp. Utskottet ansåg mot bakgrund av de senaste årens stora höjningar av fribeloppet att det inte fanns något behov av ytterligare höjningar av fribeloppet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 15, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/16:58). Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och ser heller ingen anledning att ändra den gällande lagstiftningen när det gäller frågan om fribeloppets avskaffande helt eller delvis och närliggande frågor. Utskottet anser därmed att lagstiftningen är väl avvägd och avstyrker motionerna 2014/15:105 (M), 2014/15:120 (M), 2014/15:861 (KD), 2014/15:1217 (M), 2014/15:1764 (M), 2014/15:2243 (M), 2014/15:2275 (M) yrkandena 1 och 2, 2015/16:112 (M), 2015/16:132 (M), 2015/16:484 (M), 2015/16:715 (M), 2015/16:1046 (M), 2015/16:1346 (M) yrkande 2, 2015/16:1915 (M), 2015/16:2226 (M) och 2015/16:2402 (C) yrkande 13.

Frågor om villkoren för studiemedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om villkoren för studiemedel som rör studenter och de sociala trygghetssystemen, incitament för kortare studietid, den nedre och övre åldersgränsen för studiemedel, tid som studiemedel får lämnas för och studiemedel för studenter med utvecklingsstörning.

Jämför reservationerna 2 (KD), 3 (C) och 4 (C).

Motionerna

Studenter och de sociala trygghetssystemen

I kommittémotion 2015/16:2878 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 49 begärs att de sociala trygghetssystemen bättre ska anpassas till studenter, vilket bl.a. innebär att studenter ska kunna studera trots deltidssjukskrivning.

Incitament för kortare studietid

Motionärerna i motion 2015/16:1555 av Hans Rothenberg och Tina Ghasemi (båda M) efterfrågar en översyn av möjligheterna att genom olika incitament stimulera till snabbare avklarade studier för studenter. De åtgärder som enligt motionärerna skulle kunna bli aktuella är bl.a. erbjudande om lägre ränta på studielånet än den gängse eller nedsättning av återbetalningsbeloppet för studielånet.

Den nedre åldersgränsen för studiemedel

I motion 2015/16:1890 av Eva Lindh m.fl. (S) efterfrågas, som det får förstås, en sänkning av den nedre åldersgränsen för rätten till studiemedel för studerande som är under 20 år och har gått ut gymnasieskolan och som vill bedriva gymnasiala studier inom kommunal vuxenutbildning eller vid folkhögskola. Motionärerna framhåller bl.a. att det finns en risk att den nuvarande nedre åldersgränsen leder till att unga människor inte studerar vidare.

Den övre åldersgränsen för studiemedel

I motion 2014/15:393 av Katarina Brännström (M) efterfrågas bl.a. en ytterligare höjning av den övre åldersgränsen för studiemedel för att underlätta för äldre i arbetslivet som behöver omskola sig.

I motion 2014/15:2741 av Kerstin Lundgren (C) begärs att den övre åldersgränsen för studiemedel höjs från 54 till 56 år och att avtrappningen i rätten att låna på motsvarande vis höjs med två år till 49 år. Motionären hänvisar bl.a. till att fler numera arbetar längre upp i åren och att det gamla synsättet med ett studiemedelssystem uppbyggt för att skapa goda ekonomiska förutsättningar för studenter i yngre åldrar därför måste revideras.

Tid som studiemedel får lämnas för

I motionerna 2014/15:1035 av Cassandra Sundin och Johan Nissinen (båda SD) och 2015/16:1455 av Johan Nissinen (SD) begärs, som det får förstås, att det ska bli lättare att göra avsteg från den längsta tid som studiemedel får lämnas för när det gäller studier på högskolenivå.

Studiemedel för studenter med utvecklingsstörning

I motion 2015/16:1955 av Per Lodenius och Göran Lindell (båda C) begärs att en utredning tillsätts för att ta fram ett förslag som möjliggör för personer med utvecklingsstörning att få studiemedel med den högre bidragsnivån för eftergymnasiala studier. Detta bör göras för att förbättra de ekonomiska möjligheterna till studier på högskola eller yrkeshögskola för personer med utvecklingsstörning.

Bakgrund och gällande rätt*Studenter och de sociala trygghetssystemen*

CSN får inte bevilja studiemedel till en studerande som under samma tid har sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt socialförsäkringsbalken (3 kap. 25 § första stycket 4 studiestödslagen [1999:1395]).

Regeringen har meddelat föreskrifter (jfr 3 kap. 24 § studiestödslagen) om studiemedel under sjukdom samt vid ledighet för tillfällig vård av barn, vård

av närstående och i samband med att ett barn avlidit som återfinns i 3 kap. 26–32i §§ studiestödsförordningen (2000:655).

Slutbetänkandet från Parlamentariska socialförsäkringsutredningen överlämnades i februari 2015 (SOU 2015:21). Utredningen föreslår bl.a. att det införs en möjlighet att vid särskilda skäl vara sjukskriven på deltid med en sammanlagd heltidersättning inom studiemedelssystemet. Vidare föreslås att utbildningsanordnarnas ansvar när det gäller rehabiliteringen av studerande ska förtydligas. Försäkringskassans och CSN:s särskilda ansvar för rehabilitering av studerande ska tas bort. Betänkandet har remissbehandlats, och remisserna håller på att sammanställas i Regeringskansliet (Socialdepartementet).

CSN har på senare år vartannat år genom en enkätundersökning undersökt de studerandes ekonomiska och sociala situation. I den senaste rapporten Studerandes ekonomiska och sociala situation 2013 (rapport 2014:1) redovisas bl.a. följande om studenternas sociala situation: De flesta studerande upplever att de mår bra. Av samtliga studerande uppger 70 procent att de mår bra eller mycket bra. Andelen som anger att de mår dåligt eller mycket dåligt är 5 procent. I SCB:s undersökning om levnadsförhållanden 2012 uppger 80 procent av befolkningen att de mår bra eller mycket bra. Trots att många upplever sin allmänna hälsa som bra eller mycket bra är det vanligt att studerande upplever olika former av hälsobesvär. Exempelvis svarar 70 procent av de studerande att de ofta känner sig stressade och 57 procent att de ofta känner sig trötta och hängiga.

Incitament för kortare studietid

Gymnasie- och kunskapslyftsministern Aida Hadzialic framhöll följande den 2 december 2015 i ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2015/16:376) gällande om ministern avser att vidta några åtgärder för att öka incitamenten för att stimulera till snabbare avslarade studier:

Det är viktigt att studiemedelssystemet uppmuntrar till välplanerade och effektiva studier, bl.a. för att hålla nere skuldsättningen för den enskilde. Inom systemet finns bestämmelser om under hur lång tid en studerande maximalt kan få studiemedel och krav på uppnådda studieresultat, vilket syftar till sådan uppmuntran.

Samtidigt är det viktigt att studiemedelssystemet har en rekryterande effekt på olika grupper i samhället. Den som t.ex. är föräldraledig eller sjuk under studietiden ska inte missgynnas ekonomiskt.

Regeringen följer denna fråga noggrant.

Den nedre åldersgränsen för studiemedel

Studerande som läser på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel fr.o.m. höstterminen det år de fyller 20 år. Denna nedre åldersgräns gäller för utbildningar i avdelningarna A 1 och A 2 i bilagan till studiestödsförordningen (2000:655), dvs. gymnasieskolor, många folkhögskoleutbildningar, kommunal vuxenutbildning m.fl. Dessförinnan kan de studerande vid dessa

utbildningar få studiehjälp om de studerar på heltid. Studiemedel kan beviljas och betalas ut till studerande fr.o.m. vecka 27 det år de fyller 20 år. Det finns ingen nedre åldersgräns för att beviljas studiemedel för studerande på högskola eller andra eftergymnasiala utbildningar (avdelningarna B 1 och B 2 i nämnda bilaga). Vid studier på högskolans basår (avdelning A 3 i nämnda bilaga) finns inte heller någon nedre åldersgräns för att beviljas studiemedel (3 kap. 2 § studiestödslagen [1999:1395], 3 kap. 1 § studiestödsförordningen och 9 kap. 2 § CSNFS 2001:1).

Studiehjälp i form av studiebidrag uppgår till 1 050 kronor per månad under tio månader per år. Studiebidraget lämnas fr.o.m. kvartalet närmast efter det kvartal då den studerande fyller 16 år och som längst t.o.m. första kalenderhalvåret det år då den studerande fyller 20 år (2 kap. 3 och 8 §§ studiestödslagen). En elev som är under 20 år och är inackorderad på en folkhögskola kan vara berättigad till statligt inackorderingsstillägg. Vidare är vårdnadshavare enligt föräldrabalken underhållsskyldiga för sina barn fram till 21 års ålder om barnet studerar i grundskola eller gymnasieskola eller i annan jämförlig grundutbildning (7 kap. 1 §).

Studiemedlet uppgår till totalt 10 729 kronor (bidrag och lån) per studiemånad för heltidsstudier (2016).

Den övre åldersgränsen för studiemedel

Riksdagen beslutade hösten 2013 att höja åldersgränsen för rätt till studiemedel från 54 till 56 år (se 3 kap. 3 § studiestödslagen). Även nedtrappningen i rätten att låna höjdes med två år. Nedtrappningen i rätten att låna inom studiemedelsystemet sker numera mellan 47 och 56 år (se 3 kap. 9 § studiestödslagen). De nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 15, bet. 2013/14:UbU2 s. 29 f., rskr. 2013/14:105).

Tid som studiemedel får lämnas för

För studier på högskolenivå och annan eftergymnasial nivå kan studiemedel lämnas för studier på heltid i sammanlagt högst 240 veckor (3 kap. 2 och 8 §§ studiestödslagen), vilket normalt motsvarar sex års utbildning. Studiemedel får dock lämnas under längre tid än 240 veckor om det finns synnerliga skäl. I förarbetena anges när det gäller synnerliga skäl att den studerande behöver en längre tid på grund av funktionshinder eller andra mycket speciella omständigheter (prop. 1999/2000:10 s. 94).

Studiemedel för studenter med utvecklingsstörning

Regler om gymnasiesärskolan finns i 18 kap. och 19 kap. skollagen och i gymnasieförordningen (2010:2039). Av 18 kap. 2 § skollagen följer bl.a. att gymnasiesärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en för dem anpassad utbildning som ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Av 19 kap. 2 § skollagen följer bl.a. att det finns nio nationella program i gymnasiesärskolan som alla är yrkesinriktade.

I förarbetena till skollagens reglering av gymnasiesärskolan sägs bl.a. att utbildningen i gymnasiesärskolan främst bör bedrivas som yrkesinriktade program. Det är viktigt att eleverna får en utbildning som ger dem förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. Inget av programmen i gymnasiesärskolan leder till grundläggande högskolebehörighet. Fortsatta studier kan däremot bedrivas inom t.ex. folkbildningen, yrkeshögskolan eller särskild utbildning för vuxna (prop. 2011/12:50 s. 53).

Det finns inga särskilda bestämmelser i studiestödslagstiftningen som berör studiemedel till studerande med utvecklingsstörning. Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 10 729 kronor för heltidsstudier 2016. Det finns två olika nivåer på bidraget, en generell och en högre nivå (3 kap. 12–13 §§ studiestödslagen). Den generella bidragsnivån utgör 28,4 procent av totalbeloppet, medan den högre nivån utgör 66,2 procent. Studiemedel med den högre bidragsnivån kan lämnas för studier på grundskolenivå och gymnasial nivå till vuxna studerande som saknar sådan utbildning. Vidare kan arbetslösa ungdomar under 25 år sedan 2011 under vissa förutsättningar få den högre bidragsnivån för studier på gymnasienivå. Även studerande på vissa lärarutbildningar kan sedan 2015 få den högre bidragsnivån (3 kap. 9 och 10 §§ studiestödsförordningen).

Utskottets ställningstagande

Studenter och de sociala trygghetssystemen

När det gäller frågan om att de sociala trygghetssystemen bättre ska anpassas till studenter vill utskottet anföra följande: Utskottet kan inledningsvis konstatera att det framgår av CSN:s rapport Studerandes ekonomiska och sociala situation 2013 (rapport 2014:1) att det finns delar i studenternas sociala situation där det finns utrymme för förbättringar; t.ex. uppgår andelen studenter som anger att de mår dåligt eller mycket dåligt till 5 procent.

I slutbetänkandet från Parlamentariska socialförsäkringsutredningen som överlämnades i februari 2015 (SOU 2015:21) lämnas flera förslag som rör studenternas sociala situation. Utredningen föreslår bl.a. att det införs en möjlighet att vid särskilda skäl vara sjukskriven på deltid med en sammanlagd heltidsersättning inom studiemedelssystemet. Vidare föreslås att utbildningsanordnarnas ansvar när det gäller rehabiliteringen av studerande ska förtydligas. Försäkringskassans och CSN:s särskilda ansvar för rehabilitering av studerande ska tas bort. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Utskottet ser ingen anledning att föregripa den pågående beredningen av Parlamentariska socialförsäkringsutredningens betänkande genom att ställa sig bakom någon ändring i regelverket gällande deltidssjukskrivning för studenter eller någon annan fråga som rör studenter och de sociala

trygghetssystemen och avstyrker därmed motion 2015/16:2878 (KD) yrkande 49.

Incitament för kortare studietid

För såväl samhället som den enskilda studenten är det viktigt att genomströmningen i utbildning är god genom en hög examensfrekvens och korta studietider för studenter. Det är viktigt att studiemedelssystemet understöder effektiviteten i utbildningen. När det gäller frågan om åtgärder för att öka incitamenten för att stimulera till snabbare avklarade studier avser utskottet att noggrant följa denna fråga i likhet med vad gymnasie- och kunskapslyftsministern Aida Hadzialic nyligen uttalade i ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2015/16:376). Därmed avstyrker utskottet motion 2015/16:1555 (M).

Den nedre åldersgränsen för studiemedel

När det gäller frågan om en sänkning av den nedre åldersgränsen för studiemedel för studier på gymnasienivå anser utskottet att det är viktigt att inte skapa incitament till avhopp från gymnasieskolan och att motverka tidig skuldsättning innan eftergymnasiala studier påbörjats. Därför bör åldersgränsen för rätten till studiemedel inte sänkas. Den gällande nedre åldersgränsen (20 år) för rätt till studiemedel för studier på grundskole- eller gymnasienivå är således väl avvägd. I sammanhanget vill utskottet framhålla möjligheten till studie hjälp för studier på heltid på grundskole- eller gymnasienivå för unga under 20 år. Därmed avstyrker utskottet motion 2015/16:1890 (S).

Den övre åldersgränsen för studiemedel

Reglerna om den övre åldersgränsen för studiemedel har nyligen ändrats. Riksdagen beslutade hösten 2013 att höja åldersgränsen för rätt till studiemedel från 54 till 56 år (se 3 kap. 3 § studiestödslagen). Även nedtrappningen i rätten att låna inom studiemedelssystemet höjdes med två år och sker numera mellan 47 och 56 år (se 3 kap. 9 § studiestödslagen). De nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 2014. Utskottet underströk i sitt ställningstagande att det i dagens samhälle ställs krav på kompetensutveckling under i princip hela yrkeslivet. Det är därför rimligt, menade utskottet, att det finns möjlighet att utbilda sig både inom sitt yrke och för en ny yrkesinriktning även för den som är något äldre (prop. 2013/14:1 utg.omr. 15, bet. 2013/14:UbU2 s. 29 f., rskr. 2013/14:105).

Utskottet avstyrkte hösten 2015 i samband med behandlingen av budgetpropositionen för 2016 yrkanden om resurser för 2016 för en höjning av den övre åldersgränsen för studiemedel. Utskottet ansåg mot bakgrund av att reglerna om den övre åldersgränsen för studiemedel nyligen ändrats och att regelverket var väl avvägt att reglerna inte behövde ändras (prop. 2015/16:1 utg.omr. 15, bet. 2015/16:UbU2 s. 31–32, rskr. 2015/16:58). Utskottet kan inte

se att frågan om den övre åldersgränsen för studiemedel har hamnat i något annat läge sedan riksdagen senast behandlade frågan och avstyrker därmed motionerna 2014/15:393 (M) och 2014/15:2741 (C).

Tid som studiemedel får lämnas för

När det gäller frågan om att göra det lättare att göra avsteg från den längsta tid som studiemedel får lämnas för när det gäller studier på högskolenivå vill utskottet anföra följande: För studier på högskolenivå och annan eftergymnasial nivå kan studiemedel lämnas för studier på heltid i sammanlagt högst 240 veckor (3 kap. 2 och 8 §§ studiestödslagen), vilket normalt motsvarar sex års utbildning. Studiemedel får dock lämnas under längre tid än 240 veckor om det finns synnerliga skäl. I förarbetena anges när det gäller synnerliga skäl att den studerande behöver en längre tid på grund av funktionshinder eller andra mycket speciella omständigheter (prop. 1999/2000:10 s. 94).

Utskottet vill framhålla att tiden som man kan beviljas studiemedel för är begränsad. Skälet är dels att gränsen ska uppmuntra till effektiva studier, dels att kostnaderna ska hållas nere, både för den studerande och för samhället. Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det gällande regelverket är väl avvägt och avstyrker därmed motionerna 2014/15:1035 (SD) och 2015/16:1455 (SD).

Studiemedel för studenter med utvecklingsstörning

När det gäller frågan om att tillsätta en utredning för att ta fram ett förslag som möjliggör för personer med utvecklingsstörning att få studiemedel med den högre bidragsnivån för eftergymnasiala studier vill utskottet anföra följande: Utskottet noterar inledningsvis att de nationella programmen i gymnasiesärskolan i huvudsak är yrkesförberedande. Fortsatta studier för gymnasiesärskoleelever kan emellertid bedrivas inom t.ex. folkhögskola, yrkeshögskola eller särskild utbildning för vuxna (sär vux).

Utskottet är angeläget om att det ska finnas ekonomiska förutsättningar för bl.a. högskoleutbildning för studenter med utvecklingsstörning. Utskottet är dock inte berett att ställa sig bakom yrkandet om att tillsätta en utredning för att ta fram ett förslag som möjliggör för personer med utvecklingsstörning att få studiemedel med den högre bidragsnivån för eftergymnasiala studier. Därmed avstyrker utskottet motion 2015/16:1955 (C).

Lån via Centrala studiestödsnämnden till körkortsutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om lån via Centrala studiestödsnämnden till körkortsutbildning.

Motionerna

I motionerna 2014/15:1088 av Gunilla Nordgren (M), 2014/15:2268 av Amir Adan (M), 2015/16:975 av Amir Adan (M), 2015/16:1207 av Sten Bergheden och Lotta Finstorp (båda M) yrkande 3, 2015/16:1699 av Edward Riedl (M), 2015/16:1726 av Gunilla Nordgren (M) och 2015/16:2815 av Boriana Åberg (M) begärs att det ska bli möjligt för unga att få lån via CSN till körkortsutbildning. Motionärerna framhåller som stöd för införandet av lånet att det i dag är förenat med höga kostnader att skaffa sig ett körkort och att fler unga skulle kunna få arbete med ett körkort. Vissa motionärer pekar också på att det finns ett stort behov av personal med körkort inom en del yrkeskategorier och branscher. Ett par motionärer framhåller även att körkortsinnehav har betydelse för att behålla en levande landsbygd då det underlättar möjligheterna att pendla till jobb i tätorter.

Också i motion 2015/16:2958 av Jan R Andersson (M) efterfrågas bl.a. att det ska bli möjligt för unga att få lån via CSN till körkortsutbildning med hänvisning till i huvudsak samma argument som ovan.

I motionerna 2014/15:968 av Jan Ericson (M) och 2015/16:245 av Jan Ericson (M) begärs att det ska bli möjligt att få lån till körkortsutbildning via CSN oavsett ålder på den som söker lånet och typ av körkort som kan bli aktuellt. Motionären anger i huvudsak samma skäl som framgått ovan.

Bakgrund och gällande rätt

Det saknas i dag möjlighet att få ett lån via CSN i syfte att bedriva körkortsutbildning. Gymnasie- och kunskapslyftsministern Aida Hadzialic uttalade bl.a. följande den 25 november 2015 i ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2015/16:320) gällande om ministern avser att vidta någon åtgärd för att införa ”CSN-lån” till körkort i enlighet med Socialdemokraternas och statsministerns vallöfte:

Jag har tidigare besvarat en liknande fråga [– –] Som jag har nämnt i mitt tidigare svar, är frågan om huruvida några åtgärder bör vidtas för att fler unga ska ha råd att kunna ta körkort under fortsatt beredning i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan i likhet med motionärerna se flera goda argument, t.ex. ökad anställningsbarhet, för att unga ska ges möjlighet att få lån via CSN till körkortsutbildning. Som framgår av gymnasie- och kunskapslyftsministern Aida Hadzialics svar på en skriftlig fråga (fr. 2015/16:320) från den 25 november 2015 är frågan om möjlighet till att få lån via CSN till körkortsutbildning under fortsatt beredning i Regeringskansliet. Utskottet vill inte föregripa den pågående beredningen av frågan och avstyrker därför motionerna 2014/15:968 (M), 2014/15:1088 (M), 2014/15:2268 (M), 2015/16:245 (M), 2015/16:975 (M), 2015/16:1207 (M) yrkande 3, 2015/16:1699 (M), 2015/16:1726 (M), 2015/16:2815 (M) och 2015/16:2958 (M).

Avskrivning av studieskulder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om avskrivning av studieskulder.

Jämför reservationerna 5 (SD) och 6 (V).

Motionerna

I kommittémotionerna 2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 18 och 2015/16:2233 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 19 och motionerna 2014/15:1237 av Per Ramhorn m.fl. (SD) och 2015/16:1640 av Per Ramhorn m.fl. (SD) begärs att ett system ska utredas med förebild från USA där läkare kan förbinda sig att arbeta ett antal år i glesbygden och därefter få sin studieskuld minskad. Motionärerna framhåller att svårigheten att rekrytera läkare till glesbygden hotar såväl vårdens kvalitet som patientsäkerheten.

I kommittémotion 2015/16:377 av Håkan Svenneling m.fl. (V) yrkande 14 begärs en översyn av möjligheten att, efter norsk förebild, erbjuda avskrivning av delar av studielånet till personer som efter avslutade studier påbörjar arbete inom bristyrken i områden på landsbygden där det råder stora rekryteringsproblem.

Bakgrund och gällande rätt

Det finns i den gällande lagstiftningen inga möjligheter att få sina studieskulder helt eller delvis avskrivna om man tar arbete i något bristyrke på landsbygden eller i något särskild del av landet.

Utskottets ställningstagande

Det finns, som framgått ovan, i den gällande lagstiftningen inga möjligheter att få sina studieskulder helt eller delvis avskrivna om man tar arbete i något bristyrke på landsbygden eller i någon särskild del av landet.

Utskottet anser att studiestödssystemet inte bör användas som ett regionalpolitiskt instrument, t.ex. genom avskrivning av studieskulder för akademiker som bosätter sig i glesbygden, eftersom detta bl.a. kan leda till att systemet uppfattas som orättvist av låntagarna. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2014/15:1237 (SD), 2014/15:2960 (SD) yrkande 18, 2015/16:377 (V) yrkande 14, 2015/16:1640 (SD) och 2015/16:2233 (SD) yrkande 19.

Examenspremie för vissa lärarkategorier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om examenspremie för vissa lärarkategorier.

Jämför reservation 7 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2014/15:2954 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 2 begärs att bristen på ämneslärare åtgärdas genom att de studerande som genomför sin utbildning på utsatt tid får det studielån som tagits under det avslutande studieåret omvandlat till ett bidrag, dvs. en slags examenspremie.

I motion 2014/15:23 av Nina Lundström (FP) yrkande 5 begärs att en skattefri examenspremie införs och betalas ut till den som blir behörig att undervisa i något av de nationella minoritetsspråken. Examenspremien är ett sätt att attrahera fler att söka till lärarutbildningen.

Bakgrund och gällande rätt

Regeringen bedömde i budgetpropositionen för 2015 att studerande på kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik borde kunna få den högre bidragsnivån inom studiemedlen fr.o.m. den 1 juli 2015. Syftet var att stärka rekryteringsläget eftersom bristen på utbildade lärare inom dessa områden är bekymmersam (prop. 2014/15:1 utg.omr. 15 s. 38 f.). Riksdagen beslutade dock att 60 000 000 kronor i stället skulle anvisas till ett nytt anslag 1:7 *Examenspremie* för examenspremier till studerande på bl.a. kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik (bet. 2014/15:UbU2 s. 36–37, rskr. 2014/15:91).

I proposition 2014/15:99 Vårändringsbudget för 2015 återkom regeringen med förslaget om den högre bidragsnivån inom studiemedlen för studenter

inom vissa lärarutbildningar. Utbildningsutskottet, som våren 2015 yttrade sig till finansutskottet över förslaget, ansåg i likhet med regeringen och den bedömning som gjordes i budgetpropositionen för 2015 att det för att rekrytera studerande till kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik är lämpligare att ge den högre bidragsnivån inom studiemedlen under studietiden (ytr. 2014/15:UbU6y s. 7). Därefter beslutade riksdagen att studerande på kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik kan få den högre bidragsnivån inom studiemedlen, som uppgår till 7 133 kronor per studiemånad 2015, för sina studier fr.o.m. hösten 2015 (prop. 2014/15:99, bet. 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255).

Utbildningsutskottet vidhöll vid behandlingen av ett motionsyrkande om resurser för 2016 till examenspremier för studerande på vissa lärarutbildningar i budgetbetänkandet hösten 2015 den uppfattning som utskottet gav uttryck för våren 2015 i sitt yttrande till finansutskottet. Utskottet ansåg därmed att det för att rekrytera studerande till de aktuella lärarutbildningarna är lämpligare att ge den högre bidragsnivån inom studiemedlen än att införa en examenspremie (prop. 2015/16:1 utg.omr. 15, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/16:58).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har, som framgått ovan, vid ett flertal tillfällen behandlat frågan om examenspremier för vissa lärarkategorier. Utskottet har då ansett att för att rekrytera studerande till kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik är det lämpligare att ge den högre bidragsnivån inom studiemedlen under studietiden än att använda sig av examenspremier (prop. 2015/16:1 utg.omr. 15, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/16:58). Syftet med åtgärden var att stärka rekryteringsläget eftersom bristen på utbildade lärare inom de aktuella områdena är bekymmersam. Utskottet vidhåller sin uppfattning i denna fråga och förordar således alltjämt den högre bidragsnivån inom studiemedlen före examenspremier för att rekrytera studerande till de aktuella lärarkategorierna. När det sedan gäller frågan om att införa en examenspremie för att öka tillgången till minoritetspråklärare är utskottet i linje med det ovan anförda inte berett att ställa sig bakom yrkandet med den inriktningen. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2014/15:23 (FP) yrkande 5 och 2014/15:2954 (SD) yrkande 2.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ekonomiskt stöd till inackordering för elever på nationellt godkända idrottsutbildningar och stipendier för gymnasiestudier utomlands.

Motionerna

Ekonomiskt stöd till inackordering för elever på nationellt godkända idrottsutbildningar

I motionerna 2014/15:281 av Ola Johansson (C) och 2015/16:1372 av Ola Johansson (C) framhålls behovet av att skapa enhetliga regler för inackorderingsstöd på s.k. riksidsrottsgymnasier och nationellt godkända idrottsutbildningar. Enligt motionären nekas elever på nationellt godkända idrottsutbildningar till skillnad från elever på riksidsrottsgymnasier inackorderingsstöd.

Stipendier för gymnasiestudier utomlands

I motion 2014/15:422 av Robert Hannah m.fl. (FP) yrkande 2 efterfrågas en utredning om hur stipendier ska kunna erbjudas till svenska gymnasiestudenter som vill tillgodogöra sig gymnasiestudier utomlands i upp till ett år. Enligt motionären är värdet av gymnasieutbyte stort – för den enskilda elevens utveckling och för den svenska gymnasieskolan, som både genom återvändande elever och utländska utbytesstudenter får inspiration och utmaning från andra länders system och kulturer.

Bakgrund och gällande rätt

Ekonomiskt stöd till inackordering för elever på nationellt godkända idrottsutbildningar

Ekonomiskt stöd för inackordering ges i vissa fall som ett kommunalt stöd och i vissa fall som ett statligt inackorderingstillägg. Hemkommunen har enligt 15 kap. 32 § skollagen (2010:800) ansvaret för att ge ekonomiskt stöd till de elever i en gymnasieskola med offentlig huvudman som behöver inackordering på grund av skolgången. Stödet ska ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant ska det betalas ut med lägst en trettiondedel av prisbasbeloppet för varje hel kalendermånad under vilken eleven bor inackorderad. Skyldigheten för kommunen att lämna ekonomiskt stöd till inackordering gäller dock bl.a. inte elever som har tagits emot i andra hand till ett nationellt program (jfr 16 kap. 43, 44 och 47 §§ skollagen).

Statligt inackorderingstillägg enligt studiestödslagen och studiestödsförordningen (2000:655) kan ges till elever utanför det offentliga skolväsendet (folkhögskolor, fristående gymnasieskolor, riksinternatskolor m.fl.). Inackorderingstillägget ska bidra till att utjämna de ekonomiska skillnaderna mellan de som studerar på hemorten och de som tillfälligt måste bosätta sig på annan ort för att gå den utbildning de valt. För att uppfylla villkoren för att anses vara i behov av inackorderingstillägg ska en studerande gå på en ”motsvarande utbildning” som inte finns på hemorten inom två timmars restid från föräldrahemmet. Studieorten ska vidare ligga på sådant avstånd från föräldrahemmet att den studerande inte kan resa varje dag. Beroende på avståndet, enkel resväg, mellan hemmet och skolan beviljas inackorderingstillägg med ett schablonbelopp som uppgår till lägst 1 190 och högst 2 350 kronor per månad (2 kap. 2, 3 och 7 §§ studiestödslagen (1999:1395), 2 kap. 2 och 8 §§ studiestödsförordningen och 1 kap. CSNFS 2001:6).

Elever som behöver inackordering till följd av skolgång vid en riksrekryterande skola har rätt till kommunalt inackorderingsstöd. Fristående gymnasieskolor är alltid riksrekryterande eftersom de har hela landet som upptagningsområde. Statligt inackorderingstillägg ges emellertid endast när Skolverket beslutat att utbildningen ska vara en ”så kallad riksrekryterande utbildning”. Ett sådant beslut fattas enligt 16 kap. 13 § skollagen efter en prövning som motsvarar prövningen av riksrekryterande utbildningar. Närmare bestämmelser finns i 5 kap. gymnasieförordningen (2010:2039).

Utöver riksrekryterande idrottsutbildningar, s.k. riks-idrotts-gymnasier, finns det sedan gymnasiereformen (Gy 2011) även nationellt godkända idrottsutbildningar (jfr 5 kap. 27–31 §§ gymnasieförordningen). Sådana idrottsutbildningar kan anordna ämnet specialidrott inom programfördjupningen och det individuella valet. Specialidrott får även läsas som utökad program.

2012 års studiehjälpsutredning konstaterar i avsnittet Den nya gymnasieskolans inverkan på inackorderingsstöd bl.a. följande: Även om de nationellt godkända idrottsutbildningarna ska ha en tydlig elitidrottskaraktär, och således inte bara är nationella program med mer idrott än vanligt, gäller samma regler om struktur, innehåll och examensmål som för övriga nationella program. Statligt inackorderingsstöd lämnas således inte för en nationellt godkänd idrottsutbildning. De flesta kommunerna lämnar inte heller inackorderingsstöd för studier vid de nationellt godkända idrottsutbildningarna. Detta har enligt 2012 års studiehjälpsutredning medfört att en del elever, som har valt att söka till utbildningar som har en särskild idrottsinriktning som inte finns på hemorten, har nekats inackorderingsstöd, eftersom de har mottagits i andra hand respektive att en motsvarande utbildning finns i närheten av föräldrahemmet. Den nya möjligheten att överklaga beslut om kommunalt inackorderingsbidrag har inneburit att förvaltningsrätten har prövat en del sådana fall om idrottsutbildningar. Förvaltningsrätten har dock avslagit överklagandena i samtliga av de fall som

utredningen tagit del av, med motiveringen att kommunerna inte har någon skyldighet att lämna inackorderingsbidrag till elever som är mottagna i andra hand (SOU 2013:52 s. 164–166).

I juni 2013 lämnade 2012 års studiehjälpsutredning sitt betänkande Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52). Utredningen lämnar bl.a. följande förslag om inackorderingsstödet: Staten genom CSN föreslås få det samlade ansvaret för inackorderingsstöd inom ramen för studiehjälpen. Stödet ska benämnas inackorderingsstöd. Inackorderingsstödet ska regleras i studiestödsförfattningarna. Bestämmelser om vem som har rätt till inackorderingsstöd samt storleken på stödet ska fastställas av regeringen. Vid prövningen av om en vald utbildning motsvarar en utbildning på hemorten ska man som huvudregel utgå från program och inriktningar i gymnasieskolan. Vid annan typ av utbildning ska man utgå från kursinnehållet.

När det särskilt gäller de nationellt godkända idrottsutbildningarna sägs i betänkandet bl.a. att det inte finns skäl att justera det nu gällande regelverket (SOU 2013:52 s. 185). Vidare konstateras följande när det gäller konsekvenser för de nationellt godkända idrottsutbildningarna av ett sammanslaget inackorderingsstöd och förslaget om ett nytt regelverk samt den omständigheten att vissa kommuner särskilt har angett att inackorderingsstöd lämnas till elever på nationellt godkända idrottsutbildningarna om de är antagna i andra hand: Eleverna på nationellt godkända idrottsutbildningar kommer enligt 2012 års studiehjälpsutredning att få inackorderingsstöd i mindre utsträckning vid en sammanslagning av stöden (SOU 2013:52 s. 190–191).

Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Stipendier för gymnasiestudier utomlands

Enligt 2011 års läroplan för gymnasieskolan har rektorn ett särskilt ansvar att stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen (SKOLFS 2011:144).

Det är i dag möjligt att studera på en gymnasieskola i ett annat nordiskt land under samma förutsättningar som gäller i Sverige genom att Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige har slutit ett avtal om nordisk utbildningsgemenskap på gymnasienivå (SÖ 2008:8). Avtalet innebär att svenska elever vid en gymnasieskola i ett nordiskt grannland kan få studiebidrag, inackorderingsstillägg, extra tillägg och bidrag för dagliga resor. Närmare 200 svenska elever studerar varje år på en gymnasieskola i ett nordiskt grannland (källa: Skolverkets webbplats den 18 januari 2016). Nordiska elever har rätt att söka till gymnasieskolor i Sverige på samma sätt.

De s.k. ettårsprogrammen administreras av Universitets- och högskolerådet och ger svenska gymnasieelever möjlighet att studera ett läsår i Frankrike, Spanien eller Tyskland. Syftet är att eleverna ska förbättra sina

språkkunskaper och få en ökad förståelse för andra europeiska kulturer. Eleverna får studiebidrag och inackorderingstillägg.

Utskottets ställningstagande

Ekonomiskt stöd till inackordering för elever på nationellt godkända idrottsutbildningar

När det gäller reglerna för stöd till inackordering för elever på nationellt godkända idrottsutbildningar kan utskottet konstatera att 2012 års studiehjälpstudering har lämnat förslag som berör inackorderingsstödet och även de nationellt godkända idrottsutbildningarna. Utskottet noterar i det sammanhanget att 2012 års studiehjälpstudering gör bedömningen att elever på nationellt godkända idrottsutbildningar med utredningens förslag kommer att få inackorderingsstöd i mindre utsträckning än tidigare (SOU 2013:52). Utskottet vill inte föregripa den pågående beredningen av betänkandet från 2012 års studiehjälpstudering och avstyrker därmed motionerna 2014/15:281 (C) och 2015/16:1372 (C).

Stipendier för gymnasiestudier utomlands

Utskottet ser i likhet med motionärerna positivt på att gymnasieelever genomgår gymnasial utbildning helt eller delvis utomlands på t.ex. en IB-skola (International Baccalaureate) eller en vanlig skola. Möjligheter att bl.a. befästa språkkunskaper och ta del av andra kulturer kan för en ung människa både vara viktiga för den personliga utvecklingen och till nytta för framtida studier. Av 2011 års läroplan för gymnasieskolan framgår vidare att rektorn har ett särskilt ansvar att stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen. Utskottet vill i sammanhanget också påminna om det avtal som sedan ett antal år finns mellan de nordiska länderna (SÖ 2008:8) om nordisk utbildningssamarbete på gymnasienivå. Vidare kan också nämnas de s.k. ettårsprogrammen, som administreras av Universitets- och högskolerådet och ger svenska gymnasieelever möjlighet att studera ett läsår i Frankrike, Spanien eller Tyskland.

Mot bakgrund av det ovan anförda ser utskottet inget behov av att låta utreda frågan om stipendier för gymnasiestudier utomlands och avstyrker därmed motion 2014/15:422 (FP) yrkande 2.

Reservationer

1. Fribeloppet, punkt 1 (C)

av Ulrika Carlsson i Skövde (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:2402 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkande 13 och avslår motionerna

2014/15:105 av Edward Riedl (M),

2014/15:120 av Jenny Petersson och Maria Plass (båda M),

2014/15:861 av Lars-Axel Nordell (KD),

2014/15:1217 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M),

2014/15:1764 av Jessica Rosencrantz (M),

2014/15:2243 av Tina Ghasemi (M),

2014/15:2275 av Sofia Fölster (M) yrkandena 1 och 2,

2015/16:112 av Edward Riedl (M),

2015/16:132 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M),

2015/16:484 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M),

2015/16:715 av Tina Ghasemi (M),

2015/16:1046 av Jessica Rosencrantz (M),

2015/16:1346 av Sofia Fölster (M) yrkande 2,

2015/16:1915 av Marta Obminska (M) och

2015/16:2226 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M).

Ställningstagande

Eftersom studiemedelssystemet ställer krav på studieresultat finns det inget motsatsförhållande till att avskaffa fribeloppsgåränsen. Den student som vill studera och dessutom vill arbeta på helger och lov ska uppmuntras att göra detta – inte hindras. Bristande arbetslivserfarenhet är ett av de vanligaste skälen till att nyutexaminerade akademiker inte får jobb. Av det skälet bör all kontakt med arbetsmarknaden under studietiden uppmuntras. Det gör att studenten tidigare kan använda sina teoretiska kunskaper i praktiken och samtidigt kan tjäna lite extra pengar. Även för de framtida arbetsgivarna är det en fördel att studenterna har arbetslivserfarenhet.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

2. Studenter och de sociala trygghetssystemen, punkt 3 (KD)

av Annika Eclund (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2878 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 49.

Ställningstagande

Det finns redan i dag generösa och rimliga villkor för finansiering av studietiden. Ändå kan det finnas anledning att förbättra studenternas villkor och trygghet. Målsättningen ska vara att främja studier för så många som möjligt, oavsett om du exempelvis är ung, småbarnsförälder eller vill kombinera studier med arbete.

Kristdemokraterna vill möjliggöra för människor att höja sin kunskapsnivå och förhoppningsvis hitta nya möjligheter på arbetsmarknaden, vilket även gäller för personer med viss ohälsa. Parlamentariska socialförsäkringsutredningen (SOU 2015:21) föreslår en del förbättringar för studenter, bl.a. att studenter ska kunna studera trots deltidssjukskrivning. Förbättringar på detta område är något som Kristdemokraterna ser positivt på.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

3. Den övre åldersgränsen för studiemedel, punkt 4 (C)

av Ulrika Carlsson i Skövde (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2014/15:2741 av Kerstin Lundgren (C) och
avslår motion
2014/15:393 av Katarina Brännström (M).

Ställningstagande

För att Sverige ska kunna möta framtida utmaningar krävs att människors vilja att arbeta längre än i dag uppmuntras och tas till vara. Då krävs det att vi

utvecklar olika vägar för att stärka det livslånga lärandet och ger individen möjlighet att under hela arbetslivet utveckla sin kompetens. Sverige som kunskapsnation behöver underlätta och främja allas vilja att oavsett ekonomisk bakgrund studera på akademisk nivå.

Dagens studiemedelssystem är uppbyggt för att skapa goda möjligheter till studier för alla i yngre åldrar och präglas av tanken att man efter 47 års ålder börjar nedtrappningen av rätten till studielån utifrån bilden av arbetslivets längd. Om allt fler nu arbetar allt längre måste det gamla synsättet revideras. Det understryks även av Pensionsåldersutredningens slutbetänkande Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25).

Från den 1 juli 2014 har möjligheten att studera med studiemedel höjts med två år både vad gäller nedtrappning av rätten till studiemedel (från 45 till 47 år) och den övre gränsen för att få studiemedel (från 54 till 56 år). När den senaste ändringen dessförinnan gjordes 2006 höjdes åldersgränsen med fyra år, och om nu gränser ska finnas bör samma sak göras denna gång. Det vore således motiverat att pröva en justering av nedtrappningen av rätten till studiemedel till att börja vid 49 år, och den övre gränsen för rätt till studiemedel bör dras vid 58 år. Målet bör vara att på sikt avskaffa fokuseringen vid åldersgränser.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag enligt vad som anförts ovan.

4. Studiemedel för studenter med utvecklingsstörning, punkt 5 (C)

av Ulrika Carlsson i Skövde (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:1955 av Per Lodenius och Göran Lindell (båda C).

Ställningstagande

Möjligheterna för personer med utvecklingsstörning att studera vidare efter gymnasieskolan måste bli bättre. Bland annat finns det små möjligheter att finansiera studier på högskola eller yrkeshögskola. Det är också svårt att förutse hur den personliga ekonomin kommer att se ut under studietiden eftersom det inte finns ett samlat regelverk om eftergymnasiala studier för personer med utvecklingsstörning.

Reglerna för aktivitetsersättning sätter stopp för att ha kvar denna ersättning under studier på högskola. Samtidigt kan det vara svårt att få ut full

studiemedelsättning då en person med utvecklingsstörning kan behöva mer tid för att få sina högskolepoäng. Detta i sin tur innebär att trots att man studerar på heltid inte får ihop tillräckligt med poäng för att enligt de nuvarande reglerna få lika mycket i studiemedel som den som inte har denna funktionsnedsättning.

En väg att gå kan vara att ge studenter med utvecklingsstörning studiemedel med den högre bidragsnivån. Om ett högre bidrag för studerande med utvecklingsstörning skulle införas skulle systemet bli mer inkluderande och ge fler möjligheten att utveckla sig genom högre studier och lättare få en plats på arbetsmarknaden. Men det är viktigt att ha ett system som är lätt att förstå och där man kan förutse vad det betyder ekonomiskt för den studerande under men också efter att man avslutat studierna.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

5. Avskrivning av studieskulder, punkt 7 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2014/15:1237 av Per Ramhorn m.fl. (SD),
2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 18,
2015/16:1640 av Per Ramhorn m.fl. (SD) och
2015/16:2233 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 19 och
avslår motion
2015/16:377 av Håkan Svenneling m.fl. (V) yrkande 14.

Ställningstagande

Det är ofta svårt att rekrytera läkare till landsbygden eller glesbygden, vilket hotar såväl vårdens kvalitet som patientsäkerheten. Att locka läkare till landsbygden är inte bara en utmaning i Sverige utan även i andra delar av världen. I landsbygdsområden i USA finns ett system där läkare kan förbinda sig att arbeta ett antal år varefter de som bonus får sin studieskuld reducerad. Sverigedemokraterna anser att systemet är intressant och vill därför att det kostnadskalkyleras och utreds för svenska förhållanden.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

6. Avskrivning av studieskulder, punkt 7 (V)

av Linda Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:377 av Håkan Svenneling m.fl. (V) yrkande 14 och
avslår motionerna
2014/15:1237 av Per Ramhorn m.fl. (SD),
2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 18,
2015/16:1640 av Per Ramhorn m.fl. (SD) och
2015/16:2233 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 19.

Ställningstagande

Regeringen bör tillsätta en personalförsörjningskommission med uppdrag att föreslå åtgärder och insatser för att klara personalförsörjningen inom välfärdsverksamheterna i hela landet.

Ett sätt att öka intresset för att bosätta sig på landsbygden är att göra som i Norge och införa en möjlighet till avskrivning av studieskulder för personer med högskoleexamen som bosätter sig på landsbygden.

Ovan nämnda personalförsörjningskommission bör därför få i uppdrag av regeringen att se över möjligheten att erbjuda avskrivning av delar av studielånet till personer som efter avslutade studier påbörjar arbete inom bristyrken i områden där det råder stora rekryteringsproblem.

7. Examenspremie för vissa lärarkategorier, punkt 8 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2014/15:2954 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 2 och
avslår motion
2014/15:23 av Nina Lundström (FP) yrkande 5.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna anser att bristen på vissa kategorier av ämneslärare måste åtgärdas och föreslår därför att regeringen utreder om de akuta bristerna kan åtgärdas genom att stimulera till ett ökat antal sökande på

ämneslärarutbildningarna. Detta kan förslagsvis ske genom att de studerande som slutför sin utbildning inom utsatt tid får sista årets studielån omvandlat till bidrag. Det skulle initialt innebära väldigt små kostnader att genomföra ett sådant förslag då det på en del av ämneslärarutbildningarna finns runt 20–25 sökande och det är där den mest akuta bristen också finns.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2014/15

2014/15:23 av Nina Lundström (FP):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka tillgången på minoritetsspråklärare.

2014/15:105 av Edward Riedl (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att se över fribeloppet för att kunna beviljas studiemedel.

2014/15:120 av Jenny Petersson och Maria Plass (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga att avskaffa fribeloppet för studiemedel.

2014/15:281 av Ola Johansson (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att skapa neutrala villkor för CSN-stöd för inackordering till elever antagna vid nationella riksintag till idrottsutbildningar.

2014/15:393 av Katarina Brännström (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga möjligheten att se över villkoren för äldre arbetslösa som omskolar sig.

2014/15:422 av Robert Hannah m.fl. (FP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur stipendier ska erbjudas till behövande svenska gymnasiestudenter som vill tillgodogöra sig gymnasiestudier utomlands i upp till ett år.

2014/15:861 av Lars-Axel Nordell (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att slopa fribeloppet för studiemedel.

2014/15:968 av Jan Ericson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa möjligheten till studielån för körkortskostnader.

2014/15:1035 av Cassandra Sundin och Johan Nissinen (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att villkoren för Centrala studiestödsnämnden (CSN) ska ändras enligt intentionerna i motionen.

2014/15:1088 av Gunilla Nordgren (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra körkortsutbildning till en studiemedelsberättigad utbildning.

2014/15:1217 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av reglerna kring inkomsttaket för studenter.

2014/15:1237 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas enligt motionens intentioner.

2014/15:1764 av Jessica Rosencrantz (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa fribeloppsgränsen för studielån.

2014/15:2243 av Tina Ghasemi (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa inkomstprövningen av studiemedlets lånedel.

2014/15:2268 av Amir Adan (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om körkortsutbildningslån för ungdomar.

2014/15:2275 av Sofia Fölster (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen att överväga att höja fribeloppet för studerande.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga att exkludera sommarmånaderna vid beräkning av fribeloppet.

2014/15:2741 av Kerstin Lundgren (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studiemedelssystemet.

2014/15:2954 av Carina Herrstedt m.fl. (SD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning i syfte att ta fram ett system för att stimulera bristen på ämneslärare.

2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrade villkor för läkare.

Motioner från allmänna motionstiden 2015/16

2015/16:112 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att se över fribeloppet för att kunna beviljas studiemedel och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:132 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av reglerna kring inkomstskatt för studenter och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:245 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om studielån för körkort och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:377 av Håkan Svenneling m.fl. (V):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en personalförsörjningskommission bör få i uppdrag att se över möjligheten att erbjuda avskrivning av delar av studielånet till personer som efter avslutade studier påbörjar arbete inom bristyrken i områden där det råder stora rekryteringsproblem och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:484 av Sten Bergheden och Lars-Arne Staxäng (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av reglerna kring fribeloppet för studenter och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:715 av Tina Ghasemi (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa inkomstprövningen av studiemedlets lånedel och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:975 av Amir Adan (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till körkortslån för ungdomar och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1046 av Jessica Rosencrantz (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa fribeloppsgränsen för studiemedel och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1207 av Sten Bergheden och Lotta Finstorp (båda M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta möjligheten att också kunna ta CSN-lån för körkortskostnaden och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1346 av Sofia Fölster (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att exkludera sommarmånaderna vid beräkning av fribeloppet och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1372 av Ola Johansson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att skapa neutrala villkor avseende CSN-stöd för inackordering till elever antagna vid nationella riksintag till idrottsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1455 av Johan Nissinen (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att villkoren för Centrala studiestödsnämnden (CSN) ska ändras enligt intentionerna i motionen och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1555 av Hans Rothenberg och Tina Ghasemi (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att genom olika incitament stimulera till snabbare avklarade studier och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1640 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förbättrade villkor för läkare i glesbygden och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1699 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till CSN-lån för körkort och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1726 av Gunilla Nordgren (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att göra körkortsutbildningen studiemedelsberättigad och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1890 av Eva Lindh m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga behovet av att se över åldersgränsen när det gäller studiemedel och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1915 av Marta Obminska (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fribeloppet för studiemedel och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1955 av Per Lodenius och Göran Lindell (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om att ta fram ett förslag till studiebidrag för studenter med intellektuell funktionsnedsättning, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2226 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa fribeloppet avseende lånedelen i studiemedlen och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2233 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrade villkor för läkare i glesbygden och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2402 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja fribeloppet för bidragsdelen i CSN och helt slopa fribeloppet för lånedelen och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2815 av Boriانا Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att bevilja CSN-lån för körkort och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2878 av Annika Eclund m.fl. (KD):

49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de sociala trygghetssystemen bättre behöver anpassas till studenter och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2958 av Jan R Andersson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för unga att ta körkort och tillkännager detta för regeringen.